

✓ VLASTISLAV HÄUFLER

ANTONI WRZOSEK — 70 LET ŽIVOTA A 50 LET PRÁCE V GEOGRAFII

Antoni Wrzosek, známý polský geograf, profesor Jagellonské univerzity, čestný člen Čs. spol. zeměpisné, se narodil 15. července 1908 v Krakově. Otec byl inženýrem ve službách rakouských železnic. Dokončil v Krakově roku 1926 středoškolská studia a zapsal se na tamní staroslavnu univerzitu. Studoval geografii, zprvu pod vedením vynikajícího L. Sawického, po jeho smrti (1928) J. Smoleňského a B. Zaborského. Již jako student nižších ročníků publikoval krátké zprávy a recenze v časopise *Wiadomości Geograficzne* (1929). Sawicki, zakladatel krakovské školy usměrnil jeho zájem na československé Karpaty. Turčianská kotlina bylo téma Wrzosekovy práce seminární a Průlom Váhu u Kralovan a Strečna práce magisterské. Doktorát získal r. 1933 na základě práce o krasových jevech v polských Tatrách. Do Československa přijížděl už když byl vysokoškolačkem, jako asistent geografického ústavu UJ (1931—1933) a později k nám vodil exkurze, a zvláště po osvobození je zde zase velmi často. Již v předválečné době si osvojil znalost obou našich jazyků.

Po získání doktorátu pracoval v různých vědeckých a jiných institucích a plně se angažoval ve smyslu geografickém, organizačním i vlasteneckém. Zejména působil v Baltickém ústavu (Instytut Bałtycki) v Gdyni a v Toruni, který měl mimo jiné obhajovat polské národní, ekonomické a politické zájmy na pobřeží a na moři proti tehda už hitlerovskému Německu. Podobný charakter měla jeho práce ve Slezském ústavě (Instytut Śląski) v Katovicích, v němž zastupoval ředitele. V letech 1934—1939 publikoval přes 20 statí o Baltu, Pomoří a Slezsku. Spolu s B. Zaborskim vydal r. 1939 vysokoškolskou učebnici *Antropogeografia*. dobře sloužící i po osvobození pro výuku všeobecné ekonomické geografie.

Za okupace mohl naštěstí zůstat v Krakově. Pracoval v odboru vodních staveb a družstevní statistice a — ovšem ilegálně — vědecky i politicky. V tajném odbojovém vydavatelství mu vyšla r. 1943 ekonomickogeografická práce o Slezsku, v serii „Ziemia powracające“, věnované západním a severním krajům, které potom lidové Polsko skutečně zase znovu získalo, díky historickému vítězství Sovětského svazu. Sestavil také seznam slezských obcí, který vyšel ihned po osvobození a obsahoval polské názvy — staré a nové — lokalit Slezska.

Po válce věnoval jubilant mnoho let vědecké i aplikované geografické práci zejména v znovuzískaném Slezsku. Publikoval desítky článků i samostatných prací a map, které bezpochyby napomohly k plné integraci západních krajů. Působil ve funkci vedoucího Ředitelství územního plánování (Dyrekcja Planowania Przestrzennego) ve Vratislavi později jako předseda dolnoslezské Komise hospodářského plánování (Wojewódzka Komisja Planowania Gospodarczego).

V roce 1947 se na tamní univerzitě habilitoval a externě přednášel, potom i vedl s K. Dziewońskim kurs územního plánování. Přednášel také na vysoké škole ekonomické ve Vratislavi, která se pak stala na delší období hlavním jeho pracovištěm. Vybudoval tam katedru ekonomické geografie a v letech 1952—1955 byl rektorem této vysoké školy. Později bylo mu uděleno čestné členství polského Towarzystwa Geograficznego (na sjezdu ve Vratislavi), zejména za práci v geografii Slezska. Je také čestným členem polského Towarzystwa Urbanistów a Instytutu Śląskiego v Opolí. V roce 1977 získal doktorát honoris causa od vratislavské Akademie Ekonomiczne.

V roce 1955 se profesor Wrzosek vrátil do rodného Krakova a stal se vedoucím katedry ekonomické geografie na UJ. Nyní mohl zvláště intenzivně rozvíjet svoji aktivitu vědeckou a pedagogickou v ekonomické a regionální geografii. Věnoval se zde zejména geografii průmyslu pro kterou napsal řadu studijních příruček, geografii turizmu, ve které navázal na předválečnou tradici krakovské geografie, regionální geografie Evropy a Polské lidové republiky. V těchto disciplínách působí zde i ve svém jubilejním roce. Ovládá celou ekonomickou a regionální geografii, v době, kdy to už není ani u vysokoškolských profesorů tak časté jako dříve a dokazuje užitečnost takového přístupu, zejména pro moderní integrační směry v geografických vědách, pro aplikaci i teorii. Udržuje těsné kontakty se svými žáky a spolupracovníky činnými v praxi. S plánovacími institucemi v Krakově a v Katovicích, s jinými regionálními institucemi nejen v těchto městech, ale i v Poznani, Opolí, Vratislavi, s orgány turistiky (Główny Komitet Fiskultury i Turystyki, Instytut Turystyki) apod. V letech 1964—1969 byl děkanem oddílu biologie a nauk o Zemi UJ, což odpovídá přírodovědecké fakultě u nás. Připomeňme si také, že učil ekonomickou a regionální geografii na krakovské vysoké škole pedagogické.

Mimo funkce, které už byly uvedeny je členem vědecké rady Geografického ústavu PAN (od r. 1956), komitétu geografických věd PAN (od r. 1960) a místopředsedou geografické komise krakovské pobočky PAN (od r. 1968), členem komitétu územního plánování při presidiu PAN a Rady Planu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju v plánovací komisi při radě ministrů.

Po osvobození, ve Vratislavi a zejména v Krakově nadále pokračoval jeho zájem o Československo. Zintenzivněl kontakty s českými a slovenskými kolegy, účastnil se důležitých sjezdů a konferencí u nás konaných. V roce 1960 vyšla jeho ekonomickogeografická monografie Czechosłowacja, dokazující autorovy znalosti látky i pedagogické zkušenosti, stejně jako lásku k bratrské zemi. Kratsích charakteristik ČSSR napsal později několik (v Geografii Powszechnej a Wielkiej Encyklopedii Powszechnej). Uznáním za vědeckou geografickou činnost vůbec a za dlouhodobou spolupráci s našimi geografy bylo udělení čestného členství nejdříve (1970) Sloveské geografické společnosti a v roce 1975 na sjezdu v Plzni Čs. společnosti zeměpisné.

Regionální geografie patřila po celých 50 let k oblastem hlavního zájmu A. Wrzoseka. Projevilo se to nejen v učitelském působení i autorsky, ale také jinak, byl např. redaktorem velkých děl této tematiky. V lidovém Polsku po pracích o znovuzískaných krajích, zaměřil svůj zájem na jihopolská vojvodství.

Profesor Wrzosek je mnoho let redaktorem Prac Instytutu Geografii UJ (serie ekonom. geogr.) a orgánu krakovského oddílu PAN Folia Geographica (serie ekonom. geogr.) i členem redakční rady Czasopisma Geograficznego.

Jakkoli byla a je rozmanitá působnost Wrzosekova v geografii, můžeme její hlavní projevy vidět v publikační činnosti. Do roku 1977 vydal přes 170 tištěných

práci, nepočítáme-li asi stejný počet recenzí a malých sdělení. Mezi recenzemi je dobře zastoupena československá poválečná geografická literatura. A. Wrzosek byl dosud vědeckým redaktorem (pořadatelem, autorem předmluv) asi 45 děl. V tom i přeložených 2 knih J. Kunskeho. Také pedagogické dílo je veliké. Na vysokých školách, kde působil učil tisíce geografů, ekonomů a přírodovědců. Více než 300 geografů přivedl k magisterskému stupni, promoval 15 doktorů, habilitoval 5 docentů; byl recenzentem 36 dizertačních a 22 habilitačních prací. Za pedagogické zásluhy byl jmenován zasloužilým učitelem PLR, za vědeckou i pedagogickou práci jej vyznamenali rytířským křížem řádu Odrodzenia Polski.

V geografickém Towarzystwu je profesor Wrzosek stále velmi aktivní, jako dlouholetý člen ústředního orgánu i jeho místopředseda a v letech 1962–1963 předseda velké krakovské pobočky. Byl vícekrát pověřen zastupováním PTG na sjezdech zahraničních společností geografických a vedl zájezdy polských geografů do řady socialistických států a do Francie.

Účastnil se i několika mezinárodních geografických sjezdů a mnoha konferencí, kde vždy vystoupil s referátem, je členem pracovní skupiny geografie turizmu IGÜ. Přednášel na mnoha zahraničních univerzitách, zejména v Moskvě, Berlíně, Praze a Bratislavě, Paříži, Budapešti, Freiburgu, Vidni, Lipsku a Halle.

Profesor A. Wrzosek je jedním z nejnámějších ekonomických a regionálních geografů, jehož dílo je oceňováno v Polsku i v zahraničí, ČSSR v to zejména počítaje. Jak už vyplývá z předcházejícího nástinu a ze seznamu literární činnosti v závěru, geografické dílo jubilantovo zahrnuje více tematických okruhů.

Velký je jeho přínos ke geografii resp. ekonomické geografii Polska. Týká se to v první řadě Slezska, ale i Krakovska, krajů na Odře a Baltu. Prvé takové práce napsal už před válkou v první etapě své vědecké aktivity, pokračoval však i za války a nejlepší výsledky dosáhl po osvobození, kdy v PLR vůbec získal nejlepší pracovní možnosti. Jedna Wrzosekova práce o Slezsku byla zaregistrována už ve Sborníku ČSSZ r. 1948. (3–5, 7, 8, 11–15, 17, 18, 20, 32, 37, 39, 40, 42, 46, 50, 52).

Geografie zahraničních zemí, které Wrzosek věnoval tolik své tvůrčí činnosti je nejlépe zastoupena už zmíněnou učebnicí ekonomické geografie Československa. Už ta sama opravňuje k prohlášení, že autor je „najwybitniejszym znawcą Czechoslowacjii spośród polskich geografów“ (S. Leszczycki 1977). Práce byla recenzována ve Sborníku ČSSZ a v Geografickém časopise SAV r. 1963. Další práce do tohoto okruhu spadající jsou menší, ale také velmi kvalitní. Wrzosek poznal z autopsie mnoho evropských i mimoevropských zemí a je velkým znalcem regionální geografické literatury v mnoha jazycích světa (1, 21, 23, 25, 27, 30, 34, 36, 61).

Cenné jsou práce, které věnoval geografii průmyslu. Několikrát např. napsal geografii průmyslu PLR a jeho knihu o hlavních polských průmyslových oblastech u nás dobře známe (Sborník ČSSZ r. 1974). Několik příspěvků se týká různých odvětví průmyslu, v tom též otázek jejich lokalizace. Sem pak se přiřazuje i záslužná vysokoškolská učebnice o geografii energetiky světa (Sborník ČSSZ 1978). Obíral se i teoretickými i aplikovanými problémy geografie průmyslu vůbec, na příkladě PLR pak zvláště. (19, 24, 27, 28, 29, 33, 35, 43, 45, 47, 50, 53, 56, 62, 63).

Dalším vědeckým okruhem je geografie turizmu; v této disciplíně je Wrzosek znám i v zahraničí. Zde budiž připomenuta záslužná činnost ve volbě, definování a normování příslušné terminologie. (16, 22, 31, 59).

Vysokoškolská učebnice Antropogeografia (spoluautorství), menší statě o geo-

grafii obywatelstwa a četnější didaktické a metodické články mohou v tomto přehledu a třídění reprezentovat další tematický okruh. (10, 25, 34).

Aplikovaná geografie a zejména regionální plánování jsou od osvobození trvale v popředí zájmu A. Wrzoseka, který se i tu dopracoval velkých výsledků a zasloužilého ocenění. Přispěl k zdokonalení metod plánování a k pochopení, že geografické metody a techniky jsou v regionálním plánování nenahraditelné. Zaujala ho i otázka bilance užití země apod. (24, 28, 48, 49, 54, 55, 57, 60).

Nezařazené zůstávají rané příspěvky fyzickogeografické, mapy, menší pojednání z historie geografie a populárně vědecké články.

Profesor Antoni Wrzosek je stále na vrcholu vědecké aktivity a jistě připraví svým přátelům a žákům v dalších letech milá překvapení vydáním dalších prací.

Soupis hlavních prací A. Wrzoseka z let 1932—1977

1. Sprawozdanie naukowe z wycieczki Seminarium Geografii Fizycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego na Słowacje... str. 16, Kraków 1932.
2. Z badań nad zjawiskami krasowymi Tatr Polskich. Wiad. Śl. Geogr., str. 235—273, Warszawa 1933.
3. Właścność ziemska na Pomorzu według narodowości. Wyd. Inst. Bałt, str. 24, Toruń 1935.
4. Z geografii komunikacyjnej Pomorza. V Stosunki komunikacyjne na Pomorzu. Pam. Inst. Bałt., sv. 28, str. 51, Toruń 1935.
5. Stan i potrzeby nauki polskiej o Śląsku w zakresie geografii. Pam. Inst. Śląskiego sv. 1, str. 26, Ka'owice 1936.
6. Ludność Pomorza i Prus Wschodnich. Słownik Geogr. Państwa Polskiego, sv. 1, str. 177—196, Warszawa 1937.
7. (spolu se S. Zwierzem) Stosunki narodowościowe w rolnictwie pomorskim. Prace Kartograficzno-Statystyczne 1, str. 21, Inst. Bałt., Gdynia—Toruń 1937.
8. (spolu se S. Zwierzem) Żywioł obcy w życiu gospodarczym Pomorza. Prace Kartograficzno-Statystyczne 2. str. 34, Inst. Bałt., Gdynia — Toruń 1937.
9. Śląsk za Olzą. Obraz gospodarczy. Polska Gosp. s. 44, str. 35, Warszawa 1938.
10. (spolu s B. Zaborskim) Antropogeografia. Wielka Geografia Powszechna sv. 3, str. 376, Warszawa 1939.
11. Śląsk. Ziemie powracające. TWZW str. 62, Biblioteka Ziem Zachodnich 6, Warszawa 1943.
12. Nad Odrą i Nysa. Opis geograficzno-gospodarczy nowych ziem Śląska. Str. 67, Wyd. Inst. Śląskiego, Katowice 1945.
13. Skorowidz gmin Śląska Dolnego i Opolskiego z niemieckimi i polskimi nazwami miejscowości według stanu 1. 1. 1941. Str. 50, Wyd. Inst. Śląskiego, Katowice 1945.
14. Najważniejsze zadania i potrzeby geografii na Śląsku. V Stan i potrzeby nauki polskiej na Śląsku. Str. 13—19, Inst. Śląski, Katowice — Wrocław 1947.
15. Przemysł na Dolnym Śląsku. V Oblicze Ziem Odzyskanych — D. Śląsk sv. 1, Str. 373—442, Książnica — Atlas, Wrocław — Warszawa 1948.
16. Turistika i uzdrowiska na Śląsku. V Śląsk, ziemia i ludzie, str. 263—283, Inst. Śląski, Katowice 1948.
17. Ziemia Kłodzka. Biuro Turyst. Min. Kom. Str. 47, Warszawa 1949.
18. Województwo wrocławskie. Wiedza Powszechna. Str. 104, Warszawa 1952.
19. Ocena dotychczasowego dorobku polskiej geografii przemysłu. Przegl. Geogr., r. 28, str. 487—503, Warszawa 1956.
20. Dolny Śląsk. V Odbudowa Ziem Odzyskanych, str. 89—130, Poznań 1957.
21. Szkic zagadnień energetyki w Czechosłowacji. Przegl. Geogr. r. 30, str. 659—670, Warszawa 1958.
22. Sudety a Karpaty. Próba paralelizacji turystycznej. Wierchy r. 28, str. 37—46, Kraków 1959.
23. Czechosłowacja. Zarys ogólnej geografii kraju. Państwowe wydaw. Naukowe, str. 267, Warszawa 1960.
24. Die energetische Probleme als Beitrag zur ökonomischen Rayonierung. Papers of the Conference on economic regionalization in Kazimierz (1959). Warszawa 1961.

25. Některé zagađnienia ludnościowe Czechosłowacji. Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP, s. 10, str. 203—208, Kraków 1962.
- 26. Przemysł. V Geografia gospodarcza Polski. Str. 261—366, PWN, Warszawa 1963.
27. Czechosłowacja. Heslo we Wielkiej Encyklopedii Powszechnej. 2. dñl, str. 718—721, PWN, Warszawa 1963.
28. [spolu s A. Fajferkem a B. Kortusem] Analiza czynników wpływających na zróżnicowanie kosztów własnych kopalń węgla kamiennego i rud żelaza. Biuletyn Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN. 3. ĉ. (22), str. 39—132, Warszawa 1963.
- 29. Przemysł. V Geografia Powszechna. 2. dñl, str. 273—304, PWN, Warszawa 1964.
30. Międzynarodowa wymiana handlowa. V Geografia Powszechna. 2. dñl, str. 342—370, PWN, Warszawa 1964.
31. Naturalne warunki rozwoju turystyki w Polsce Południowej. Problemy Ekonomiczne, ĉ. 1, 5—17, Kraków 1964.
- 32. Changes in the spatial Structure of Industry in Upper Silesia in 1946—1960. Geographia Polonica, ĉ. 2, str. 197—203, Warszawa 1964.
33. Uwagi o geografii przemysłu w ostatnim 20-leciu. Czasopismo Geograficzne, r. 35, s. 3, str. 419—428, Wrocław 1964.
34. Próba charakterystyki regionu Pirenejów Francuskich. Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP, seš. 22 (3), str. 385—412, Kraków 1964.
- 35. Przemysł. V Geografia Gospodarcza Polski. 3. wyd., str. 261—366, PWN, Warszawa 1965.
- 36. Czechosłowacja. V 3. dñlu Geografii Powszechnej. Str. 505—532, PWN, Warszawa 1965.
- 37. Veränderungen der räumlichen Struktur der Industrie Polens im Zeitraum 1946—1962. Festschrift Leopold Scheidl zum 60. Geburtstag. Dñl 1., str. 382—393, Wien 1965.
38. Ludomir Sawicki 1684—1928. Nauka Polska 1965, ĉ. 4, str. 21—26, PAN, Warszawa 1965.
39. [spolu s B. Kortusem] Krakau. Geographische Rundschau, sv. 17, ĉ. 7, str. 270—277, Westermann, Braunschweig 1965.
40. [spolu s J. Stankiewiczem] Miasta Wojewódstwa Wrocławskiego. V Miasta Polskie w Tysiącleciu, 2. dñl, str. 529—610, Ossolineum, Wrocław — Warszawa — Kraków 1967.
41. Uczony. V Ludomir Sawicki, w osiemdziesiątą rocznicę urodzin. Pol. Tow. Geograficzne, str. 18—25, Warszawa 1968.
42. Le développement et les fonctions de l'ENSEMBLE industriel et urbain de la Haute Silésie. Geographia Polonica, ĉ. 12, str. 293—298, Warszawa 1968.
- 43. Trends in the Development of the Power Industry in Poland compared with Tendencies prevailing in Europe. Geographia Polonica, ĉ. 14, str. 259—263, Warszawa 1968.
44. Charakterystyka głównego działu wodnego w Karpatach Zachodnich. Przegląd Geograficzny, r. 40, seš. 2, str. 453—461, Warszawa 1968.
45. L'industrie électrique dans la Pologne d'aujourd'hui. Mélanges de Géographie offersts à Omer Tulippe, 2. dñl, str. 159—166, edit. J. Duculet, Gembloux 1968.
46. Ocena środowiska geograficznego i struktura przestrzenna Krakowa. Folia Geographica. Series Geogr. — Oeconomica, 1. dñl, str. 5—6 a 9—19, PAN, Kraków 1968.
- 47. Przemysł. V Geografia ekonomiczna Polski, 4. wyd., red. St. Berezowski, str. 179—277, Warszawa 1969.
48. Geografia w służbie Państwa w okresie XXV-lecia Polski Ludowej. Przegląd Geograficzny, r. 42, seš. 2, str. 215—224, Warszawa 1970.
49. Zagađnienie użytkowania przestrzeni kraju w okresie perspektywicznym. Biuletyn KPZK, seš. 66, str. 7—30 a 51—53, PAN, Warszawa 1971.
50. État actuel et développement de l'industrialisation des Carpates et des Sudetes polonaises. Conférences, fasc. 87, str. 105—117, Warszawa 1971.
51. Geografia w ośrodku krakowskim po drugiej wojnie światowej. Zjazd Pol. Tow. Geograficznego z okazji 50-lecia Oddziału Krakowskiego, str. 19—30, Kraków 1972.
52. Rozwój i dzisiejszy stan uprzemysłowienia polskich części Karpat i Sudetów. Folia Geographica, Ser. Geogr. — Oeconomica, 5. dñl, str. 5—21, PAN, Kraków 1972.
- 53. Główne Okręgi przemysłowe Polski. Str. 152, PSWS, Warszawa 1972.
54. Problemy użytkowania terenów w planowaniu regionalnym. Biuletyn KPZK, seš. 76, str. 133—139, PAN, Warszawa 1973.

55. The Problems of the Land Exploitation in the Future as an important subject in the Research of Geographers. *Acta Geogr. Univ. Comenianae, Ser. Ec. Geogr.*, č. 12, str. 69—77, Bratislava 1973.
56. Z nowszej problematyki badań z zakresu geografii przemysłu w ośrodku krakowskim. *Problemy Ekonomiczne*, č. 3/51, str. 127—132, Kraków 1974.
57. Ocena środowiska geograficznego obszaru miasta Krakowa. *Folia Geographica. Series Geogr. — Oeconom.*, 8. díl, str. 7—14, PAN, Kraków 1975.
58. Profesor dr. František Vitásek. *Studia Geomorphologica Carpato-Balcanica*, sv. 9, str. 179—180, Kraków 1975.
59. Le problème de la classification des montagnes du point de vue de leur utilité pour le tourisme: le cas d'Europe. V *Geography of tourism and recreation. The Institute of Geography of the USSR Academy of Science*, str. 60—64, Moskva 1976.
60. Rozważania nad położeniem i rozwojem przestrzennym miast nadrzecznych. *Przegląd Geograficzny*, r. 48, seš. 4, str. 649—655, Warszawa 1976.
61. Grecja a Turcja. V *Słownik Geografii Europy*. Red. A. Wrzosek. Str. 220—234, 448—450, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- 62. [spolu s B. Kortusem a J. Adamusem] *Tendencies of structural and spatial changes of industry in the Silesian-Cracow area. Zeszyty Naukowe U. J. Prace Geograficzne*, seš. 43, str. 115—130, Kraków 1976.
- 63. *Geografia energetyki świata*. Str. 256, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1977.

Prof. dr. Antoni Wrzosek.